

การศึกษานิตพันธุ์ไม้

กระเจาะ

คำนำ

การศึกษานิคมพันธุ์ไม้กระแจะ ตามแผนการปฏิบัติงานประจำปีงบประมาณ 2554 กระแจะเป็นไม้ที่มีขึ้นทั่วไปในพื้นที่ภาคเหนือ ไกล่ริมลำธาร ที่ความสูงจากระดับน้ำทะเล 100 – 400 ม. ศูนย์ศึกษาและพัฒนาวิทยาศาสตร์ชุมชนที่ 4 (ตาก) ได้ทำการศึกษาลักษณะทั่วไป การขยายพันธุ์ ตลอดจนการใช้ประโยชน์จากกระแจะ

การจัดทำรายงานฉบับนี้ เพื่อเผยแพร่ชนิดพันธุ์ไม้กระแจะให้แก่ผู้สนใจศึกษาค้นคว้าเพื่อที่จะได้นำมาใช้ประโยชน์และเพิ่มมูลค่าของกระแจะให้เกิดรายได้

ศูนย์ศึกษาและพัฒนาวิทยาศาสตร์ชุมชนที่ 4
สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 4 (ตาก) กรมป่าไม้

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
ลักษณะทั่วไป	3
นิเวศวิทยาและการกระจายพันธุ์	6
ลักษณะเนื้อไม้	6
การขยายพันธุ์และการผลิต	6
การใช้ประโยชน์	7
เอกสารอ้างอิง	10

กระแจะ

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Naringi crenulata</i> (Roxb.) Nicolson
ชื่อวงศ์	RUTACEAE
ชื่อสามัญ	กระแจะ
ชื่อพื้นเมือง	กระแจะ, ขะแจะ (ภาคเหนือ), ตุ่มตั่ง (ภาคกลาง)

ลักษณะทั่วไป

กระแจะ เป็นไม้ต้น ขนาดเล็กถึงขนาดกลาง ไม้ผลัดใบ สูง 8 - 15 ม. ลำต้นเปลาตรง เรือนยอด เป็นทรงรูปไข่ หรือรูปกรวยคว่ำ ลัดส่วนของเรือนยอดเกือบสูงตลอดความสูงของลำต้น กิ่งก้านมีหนาม แตกกิ่งตั้งฉากกับลำต้น กิ่งอ่อนและยอดอ่อนเกลี้ยงไม่มีหนาม เปลือกนอกสีเทาอมขาวหรือขาวอมเหลือง หนา แตก

เป็นร่องลึก เปลือกใน สีเหลืองอ่อน

รูปทรง (เรือนยอด) รูปทรงพุ่มรีหรือกรวยต่ำ ทึบ

ใบ เป็นใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ ติดเรียงสลับ และจะออกตรงข้อต่อระหว่างปล้องใบย่อย ข้อใบเป็นปล้องๆ จำนวน 1 – 3 ปล้อง รูปรีแกมไข่กลับแบบขนนกเปียกปุน ออกตรงข้ามกันหนึ่งคู่ มีใบย่อย 1 – 3 คู่ ใบย่อยกว้าง 0.5 – 2.5 ซม. ยาว 1 – 8 ซม. โคนและปลายใบสอบแคบ เนื้อใบบางเนียนเกลี้ยง

ข้อสังเกต ส่องใบดูจะเห็นมีต่อมน้ำมันเป็นจุดกระจายในเนื้อใบทั่วไปทุกส่วนที่ยังสด เมื่อขยี้ดมดูจะมีกลิ่นหอมของกลิ่นส้มอ่อน ๆ ขอบใบย่อยหยักเป็นฟันเลื่อยตื้นๆ ก้านใบแผ่เป็นปีกกว้าง 5-10 มม. เส้นแขนงใบมี 5 – 8 คู่ เห็นไม่ค่อยชัดเจน ใบอ่อนสีเขียวอ่อนสดใสมาก ใบแก่สีเขียวเข้ม

ดอก ออกเดี่ยวแต่จะรวมเป็นกระจุกตามกิ่งเล็กๆ มีขนาดเล็กขนาดยาวประมาณ 5 มม. ดอกเล็กสีขาวหรือขาวอมเหลือง ออกเป็นช่อที่ซอกใบเป็นดอกเดี่ยว ๆ แต่รวมกันเป็นกระจุก ดอกย่อยมีกลีบดอกสีขาวมี 4 กลีบรูปขอบขนานยาว 5 ซม. ปลายกลีบพับกลับบานกว้าง 1 ซม. มีกลิ่นหอมอ่อนๆ กลีบรองกลีบดอก 4 กลีบ ปลายแหลม ดอกตูมเป็นรูปไข่กลับ เกสรผู้ มี 5 อัน ติดล้อม รังไข่ รังไข่กลมเกลี้ยง หลอดท่อรังไข่ มีหลอดเดียว ปลายหลอดเป็นปุ่มกลม ก้านดอกเรียวเล็ก ยาว 1-1.5 ซม. ออกดอกช่วงเดือนมีนาคม - พฤษภาคม

ผล เป็นผลสดแบบแอปเปิล รูปผลกลม มีขนาดเล็กผลอ่อนสีเขียว ผิวเป็นมัน มีต่อมน้ำมันทั่วไปมีเนื้อบางๆ หุ้มผลอ่อนสีเขียว ขนาด 0.5-1 ซม. ผลแก่สีดำอมม่วงรสเนื้อผลเปรี้ยวจำนวนเมล็ด 1 - 4 เมล็ด ผลแก่ช่วงเดือนพฤษภาคม - ตุลาคม

นิเวศวิทยาและการกระจายพันธุ์

ในประเทศไทย พบตาม ป่าเบญจพรรณชื้น และป่าดิบแล้ง ไกลริมลำธารที่ความสูงจากระดับน้ำทะเล 100 – 400 ม. ตั้งแต่ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันตก ภาคกลางและภาคตะวันออก ในต่างประเทศ พบที่ ปากีสถาน ศรีลังกา บังคลาเทศ พม่า จีน ภูมิภาคอินโดจีน สหภาพ ไม้นอกหวงห้าม

ลักษณะเนื้อไม้

เนื้อไม้แปรรูป หลังการแปรรูปจะให้สีขาว สัมผัสอากาศสักระยะจะ เปลี่ยนสีเป็น สีเหลืองอ่อน เป็นมันลื่น เนื้อหยาบแต่สม่ำเสมอ แข็ง หนักปานกลาง ค่อนข้างเหนียว

การขยายพันธุ์และการผลิต

นิยมใช้เมล็ดเพาะชำ การปักชำกิ่งอ่อนหรือใช้รากปักชำได้ดี

การใช้ประโยชน์

ด้านเนื้อไม้แปรรูป เนื่องจากเป็นไม้ขนาดเล็กถึงขนาดกลาง ลำต้นจึงไม่ใหญ่โตนัก การใช้ประโยชน์จึงนิยมแค่ทำอุปกรณ์ใช้สอยในครัวเรือน เช่น ครก สาก กระเดื่อง ลูกหีบ ไม้ถือตำร่ม แกะสลัก ทำตุ้มเสื้อผ้า และหีบใส่ของที่ต้องการป้องกันแมลงรบกวนได้ดี

ด้านเครื่องสำอาง เนื้อไม้และเปลือก บดให้ละเอียดได้ผงสีเหลือง มีกลิ่นหอมอ่อน ๆ ใช้ประเทืองผิว ทำให้ผิวนวลเนียนออก สีเหลือง ชาวพม่าหรือมอญนิยมมาก มักใช้ตะแต่มในหน้าเป็นประจำกึ่งอ่อนบดละเอียดผสมทำธูปหรือแป้งมีกลิ่นหอมอ่อน ๆ

ด้านสมุนไพร ส่วนที่ใช้เป็นสมุนไพรและมีสรรพคุณ คือ

ราก เป็นยาระบายอ่อน ๆ แก้อลมบ้าหมู แก้ไข้ แก้กระษัย
แก้โรค ผอมแห้ง ขับเหงื่อ

ใบ แก้อลมบ้าหมู คุมกำเนิด แก้ไข้ แก้กระษัย แก้โรค แก้
ปวดข้อ ปวดกระดูก

ผล บำรุงร่างกาย แก้ไข้แก้กระษัย แก้โรคผอมแห้ง แก้อ
ลมบ้าหมู แก้อท้องอืดเฟ้อ

เปลือกต้น แก้ไขช่วยทำให้เจริญอาหาร บำรุงดวงจิตให้ชุ่ม
ชื่นแจ่มใส ขับผายลม แก้อพิษร้อน ถอนพิษไข้

เนื้อไม้ แก้ไข้ แก้กระษัย แก้โลหิตที่ทำให้ผอมแห้ง ดับพิษ
ร้อน ช่วยทำให้เจริญอาหาร

เอกสารอ้างอิง

เต็ม สมิตินันท์. 2544 ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. ส่วนพฤกษศาสตร์ป่าไม้ สำนักวิชาการป่าไม้ กรมป่าไม้.

คงฤทธิ เอกะวิภาค 2535. พรรณไม้ในสวนป่าสิริกิติ์ ภาคกลาง (จังหวัดราชบุรี). ห.จ.ก. ชูติมาการพิมพ์

ศูนย์ปฏิบัติการพืชเศรษฐกิจ. ไม้ยืนต้นที่ให้ประโยชน์ด้านสมุนไพร/กระเจาะ. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.dnp.go.th/EPAC/Herb/01KARJEA.HTM> (วันที่ค้นข้อมูล: 15 เมษายน 2554).